

ლალი ოსეფაშვილი,
ხელოვნებათმცოდნეობის დოქტორი
საქართველოს შოთა რუსთაველის თეატრისა და კინოს
სახელმწიფო უნივერსიტეტის ასისტენტ-პროფესორი

ზამო ბათუმის ეკლესიის მოხატულობის შესახებ (XXI საუკუნე)

70-წლიანმა კომუნისტურმა მმართველობამ საქართველოში მძიმე დალი დაასვა ქრისტიანული ხელოვნების განვითარებას, რომელიც შუა საუკუნეებიდან მოყოლებული გრძელდებოდა და არსებობდა. თუმცა, ძველად ასეთი მძიმე პერიოდებიც გამოგვივლია და ჩვენი წინაპრების სასახელოდ, უნდა ითქვას, რომ მათ მეტი და მეტი ღირებულების ხელოვნების ნიმუშებიც შეუქმნიათ. ასევე აღნიშვნის ღირსია, ის გარემოებაც, რომ სწორედ საბჭოთა პერიოდს უკავშირდება სამი სახელოვანი მხატვრის მიერ ტაძართა მოხატვა, ესენია: ლადო გუდიაშვილი, ალექსანდრე (შურა) ბანძე-ლაძე და ლევან ცუცქერიძე. მათმა მოღვაწეობამ ქართული საეკლესიო მონუმენტური მხატვრობის ისტორიაში ერთგვარი ლაკუნა ამოავსო და XX საუკუნის პირველი ნახევარი და მომდევნო რამდენიმე ათწლეული სიცარიელედ არ დარჩა.

XX საუკუნის ბოლო მეოთხედში საქართველოში იგივე პროცესები წარიმართა, რაც მთლიანად აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნებში. საბჭოთა კავშირის რღვევა, რიგი ახალი სახელმწიფოების შექმნა და, რასაკვირველია, საქართველოს ეროვნულ-დამოუკიდებელ მოძრაობას უკვალოდ არ ჩაუვლია. ჯერ ჩატარდა რეფერენდუმი ერთი კითხვით, სურდათ თუ არა დამოუკიდებლობა და საქართველოს მოსახლეობის 99,08%-მა მხარი დაუჭირა საქართველოს სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის აღდგენას 1918 წლის 26 მაისის აქტის საფუძველზე, ხოლო 1991 წლის 9 აპრილს გამოცხადდა ნანატრი დამოუკიდებლობა თავისი სრულყოფილი რეგალიებით.¹

ახალი სახელმწიფოს მშენებლობა ძველი ტრადიციებით ნახაზრდოებ ნიადაგს და ევროპულ ფასეულობებს ეფუძნებოდა.

¹ საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/32362?publication=0> ნანახია 29.05.2021.

აღნიშნული პროცესების მიღმა არც ხელოვნება დარჩენილა. საეკლესიო ხელოვნების სულიერი ორიენტირი წარსულისკენ იყო მიმართული. დაიწყო ახალი ეკლესიების მშენებლობა და მოხატვა. რომ გადავხედოთ ამ პერიოდიდან მოყოლებული დღემდე სახვითი ხელოვნების ნიმუშებს, იმდენად აქტუალური იყო შუა საუკუნეობრივი იკონოგრაფიული სქემებისა და პროგრამის გაზიარება, რომ ამ პროცესებს შესაძლოა დავარქვათ – დიალოგი წარსულთან. შევეცდები ნაშრომში ეს პროცესები თბილისის ზემო ბეთლემის ეკლესიის მოხატულობის მაგალითზე ვაჩვენო. მისი მხატვარი გახლავთ საკმაოდ დახელოვნებული ბასილ ზანდუკელი. თუმცა, ვიდრე მხატვრობას გავაანალიზებდე, რამდენიმე სიტყვით, ტაძრის არქიტექტურასა და ისტორიას მიმოვიხილაგ.

პლატონ იოსელიანის ცნობით, ბეთლემის ეკლესია 1740 წელს თავად გივი ამილახვარმა გადააკეთა და აქ, სხვა ეროვნების მრევლთან ერთად, ქართველებიც დადიოდნენ და ღოგულობდნენ.¹ არსებობს გადმოცემა ამ ტაძრის შესახებ, რომელსაც ტაძრის წინამძღვარი მამა იოანე როსტიაშვილი ელექტრონულ-საეკლესიო ჟურნალ „ამბიონში“ მოგვითხრობს:

„ბეთლემის ტაძრის მშენებლობა ეკუთვნის წმიდა მეფე ვახტანგ გორგასალს, აქედან 150 მეტრში არის სარიტუალო ცეცხლის სანახავი. მაზდეანობის პერიოდში აქ ინახავდნენ სარიტუალო ცეცხლს. ვახტანგ მეფემ ამ სარიტუალო ცეცხლს დაუპირისპირა და ააშენა მაცხოვრის შობის სახელობის ქრისტიანული სალოცავი. საძირკველი ვახტანგ გორგასალმა ჩაუყარა და აკურთხა, ტაძარი იმ დროს მომცრო ზომის იყო, ტაძრის დღევანდელი ზომები კი, გივი ამილახვარს ეკუთვნის. კომუნისტების დროს აქ იყო ბიჟუტერიის საამქრო. 1991 წელს საპატრიარქოს გადაეცა. მიმდინარეობდა გათხრები და აღმოჩენილ იქნა ვახტანგ გორგასლისეული ტაძრის საკურთხეველი, შემდეგ ეს ყოველივე მიწით ამოვავსეთ და იატაკი დავავეთ... ამ ტაძარშია დაკრძალული ვახტანგ გორგასლის დედა და და საგდუხტი და მირანდუხტი“.²

ტაძარი ჯვარ-გუმბათოვანი ნაგებობაა, დასავლეთი მკლავი საკმაოდ დაგრძელებულია, რაც მეტ სივრცესა და კედლებს ქმნის და მოხატულობისთვის მხატვარს მეტ არეს ანიჭებს. მხატვრობის

¹ П. Иоселиани, Описание древностей города Тифлиса, 1866, с. 233.

² თბილისის ზემო ბეთლემის მაცხოვრის შობის ტაძარი, <http://www.ambioni.ge/tbilisis-zemo-betlemis-macxovris-sobis-tazari> ნანახია 29.05.2021.

ანალიზისას, მეტი თვალსაჩინოებისათვის, მოვიხმობ ამონარიდებს მხატვრის ინტერვიუდან, რომელიც 2021 წლის 20 აპრილს მთაწმინდის წმიდა ნინოს ეკლესიაში ჩავწერე.

ბასილ ზანდუკელი: „მამა იოანემ შემომთავაზა ტაძრის მოხატვა, დავიწყეთ 2002-ში. საპატრიარქოსთან არსებობს ხელოვნების საბჭო, ხელმძღვანელი იყო ხელოვნებათმცოდნეობის დოქტორი ქ-ნი ასმათ ოქროპირიძე. დავამტკიცეთ მოხატულობის პროგრამა და დავიწყეთ კონქის მოხატვა. კონქი რომ დავასრულეთ, გუმბათი მოხატა, მერე უწმიდესი მობრძანდა, დაგვლოცა, გვაკურთხა, აკურთხა მთელი ტაძარი და შემდეგ ღვთის შეწევნით მთელი ტაძარიც შევასრულეთ. იყო შუალედები, მაგრამ გავართვით თავი; საკმაოდ დიდი ტაძარია, თბილისში, ალბათ, მეორეა ქაშვეთის შემდეგ, მთლიანობაში მოხატვა ხუთ წელს გაგრძელდა, მაგრამ სრული გადაბმით რომ ვიანგარიშოთ – სამი. დამკვეთი ბატონი გიორგი დევსურაშვილი იყო, არაჩვეულებრივი ადამიანი, ბიზნესი ჰქონდა სარკინიგზო გადაზიდვების და ძალიან დაუდგა გვერდში ჩვენს ტაძარს. მან გააკეთა ტაძრის რესტავრაცია, იატაკი დაავო, კედლები შელესა და მერე მოხატა კიდევ, ანუ სპონსორი იყო. ყველაფერი ამის სულისჩამდგმელი იყო ტაძრის წინამძღვარი მამა იოანე როსტიაშვილი, რომლის თანადგომის, გულისხმიერების გარეშე არაფერი გამოვიდოდა“.

კითხვაზე – იკონოგრაფიულ პროგრამას, იდეურ ქარგას მათთან ათანხმებდა თუ დამოუკიდებლად ქმნიდა, მხატვარმა ბ. ზანდუკელმა მიპასუხა:

„მე მქონდა ჩემი იდეა, ჩარჩო, საავტორო იდეები რასაც ჰქვია, რომელნიც, რა თქმა უნდა, ქართული კანონიკური ეკლესიის ტრადიციებიდან გამომდინარეა, მაგრამ იქ არის ნიუანსები, მთელი მოხატულობის პროგრამა სქემატურად, შინაარსობრივად კეთდება; მოგეხსენებათ, ჩვენი ტაძარი არის ქრისტეს შობის, მაცხოვრის შობის და ჩვენ გავაკეთეთ მაცხოვრის განკაცების პროგრამა, მთელი სიუჟეტები გაკეთდა მაცხოვრის შობაზე; ასევე წარმოდგენილი გვაქვს ვნების ციკლი, მერე მეორედ მოსვლის ციკლიც და ძალიან საინტერესო და ვრცელი პროგრამა გამოგვივიდა; ქალბატონი ასმათი და მამა იოანეც მეხმარებოდნენ პროგრამის შეჯერებაში“.

გუმბათის სფეროში ქრისტე პანტოკრატორია, ანუ ყოვლისმპყრობელი, ქრისტე მაცხოვარი; საკურთხევის კონქში „ნიშინი ღმრთისმშობელი“, ანუ – „ღმრთისმშობელი პლატიტერა“. მის

ქვემოთ წინასწარმეტყველთა რიგი, უფრო ქვემოთ კი, მოციქულთა ორმაგი ზიარებაა – სეფისკვერითა და ზედაშეთი. მათ ქრისტე აზიარებს. აფრებში მახარებლები, მათ ზემოთ ერთგვარი სალტეა მედალიონების განლაგებით. საკურთხეველის მხარის შეისრულთაღს ზემოთ მედალიონში გამოსახულია ბიბლიური პასაჟი, უფლის მარჯვენა ჩვილებით, ანუ „სულნი მართალთანი ხელთა შინა ღმრთისათა“. ეკლესიის დანარჩენ კედლებზე კი, სახარებისეული და სხვა საღმრთისმეტყველო თემებია. მთელი ეკლესია ხალიჩისებურადაა დაფარული მხატვრობით და ლიტურგიისას ერთობ მრავლისმეტყველად აღიქმება, რადგან ჩვენ უმეტესად შუა საუკუნეების ისეთ ეკლესიებში ვლოცულობთ, სადაც მხატვრობა ფრაგმენტულად შემოგვრჩა. შევეცდები ისეთ სცენებზე გავამახვილო ყურადღება, რომლებიც საღმრთისმეტყველო თვალსაზრისით თუ მხატვრის თვალით დანახული და აღქმული – უფრო მნიშვნელოვანია.

ჩემი ყურადღება მიიპყრო დასავლეთ მკლავში სამხრეთ კედელზე საბინინისეულმა იკონოგრაფიულმა სქემამ „საქართველოს ეკლესიის დიდება“. თუმცა, ეს თემა ერთგვარი განსხვავებული კონფიგურაციით გვხვდება. მოკვეთილი ხის ფესვებქვეშ წმიდა სიდონიას ნეშტია, ამ ფესვებს ზემოთ კი, ხის ტანის ნაცვლად, ცისფერ, ღმრთაებრივ ნათებაში ღმრთისმშობლის ფიგურაა წამომართული და ხელში საფარველი უკავია. სულ ზემოთ ორი ანგელოზი ტოლმკლავა ჯვარს აღამაღლებს, ხოლო კომპოზიციის ორივე გვერდზე საქართველოს ეკლესიის წმიდანებია გამოსახული. მარცხნივ წმიდა ნინოა მუხლმოდრეკით, მარჯვენა ხელში ვაზის ჯვრით, ხოლო მარცხენა ხელში კი, გაშლილი, ტექსტიანი გრაგნილით. წმიდანთა ორივე ჯგუფს უკან კი, ბორცვებზე ქართული ჯვარ-გუმბათიანი ტაძრები მოჩანს. საინტერესოა, რას ამბობს მხატვარი: „ამ თემას ქალბატონმა ასმათ ოქროპირიძემ მოხსენებაც მიუძღვნა. მე, პატარა სითამამე შევიტანე, ოღონდ საეკლესიო ჩარჩოში – ღმრთისმშობელი, როგორც სვეტი ქრისტიანობისა და ეკლესიისა, ბურჯი, თავი, სიმბოლო და პარალელი გვაბი სვეტი-ცხოველთან; სვეტიცხოვლობას არის აგრეთვე ღმრთისმშობლის საფარველის დღესასწაული და ამიტომ მოვახდინე ღმრთისმშობლის პერსონიფიკაცია, სვეტის პერსონიფიკაცია ღმრთისმშობლის გამოსახულებით ჩავანაცვლე და საკმაოდ საინტერესო კომპოზიცია გამოვიდა. ააქ არის გამოსახული მავედრებელი ელია წინასწარმეტყველი,

წმიდა იოანე ღმრთისმეტყველი, წმიდა იოანე ნათლისმცემელი, წმიდა სიდონია, საქართველოს ეკლესიის წმიდანები და ხაზგასმულია ღმრთისმშობლის მფარველობა“.

უნდა ითქვას, რომ აღნიშნული კომპოზიცია სათავეს იღებს მიხაილ (გობრონ) საბინინის მიერ შექმნილი „საქართველოს ეკლესიის დიდებიდან“ და ფართოდ ვრცელდება XIX საუკუნიდან მოყოლებული ქართულ ხელოვნების ნიმუშებში. ასევე ყურადღებას იქცევს ის გარემოება, რომ XXI საუკუნის ქართულ ეკლესიათა მოხატულობებში თავს იჩენს აღნიშნული თემატიკა, ოღონდ როგორც ზემოთ ვნახეთ, მხატვარს გარკვეული ცვლილებები შეაქვს, რათა თავისი დასახული მიზანი უკეთ გამოხატოს და პერსონაჟებს თვითონვე ცვლის აზრის, მახვილის ხაზგასამის გასამკვეთრებლად. მაგალითად, ღმრთისმშობელი, წმიდა ნინო და ა. შ.

მეტი დამაჯერებლობის მიზნით, ჩამოვთვლი იმ მოხატულ ტაძართა ნიმუშებს, სადაც აღნიშნული თემა გვხვდება: მერაბ ჩაკვეტაძის მოხატული „ჯვრის მამის“ ეკლესია, დასავლეთი კედელი, თბილისის სიონში ვახტანგ გორგასლის სახელზე ნაკურთხი ჩრდილოეთ სამლოცველო ლაშა კინწურაშვილის მხატვრობით, სამხრეთ კედელზე, მადონა ლანჩავას მოხატული წმიდა კვირიკესა და წმიდა ივლიტას ეკლესიის სამხრეთ ნავის სამხრეთი კედელი და ბასილ მანდუკელის მოხატული ზემო ბეთლემის ეკლესიის დასავლეთი მკლავის სამხრეთი კედელი; ასევე მთაწმინდაზე წმიდა ნინოს ეკლესიის დასავლეთი კედელი (ეკლესია ამჟამად იხატება). ასევე იმისი თქმა შემიძლია, რომ შესაძლოა, ჩვენი დროის სხვა ეკლესიაშიც გვხვდება ეს თემა, მაგრამ მე არ ვიცი, იმდენადაა აღნიშნული თემატიკა ფართოდ გავრცელებული, გასაკვირი არაა. Aაი, თუნდაც „ლურჯი მონასტრის“ მოხატულობაშიც, რომელიც შეასრულა გიორგი დუნდუამ და ა. შ. ასევე ინტერესს იწვევს ბასილ მანდუკელის მხატვრობა ჯერაც დაუსრულებელ მთაწმინდის წმიდა ნინოს ეკლესიაში. როგორც ზემოთ აღვნიშნე, დასავლეთ კედელზე მოცემულია, სვეტი-ცხოველი, ანუ ნათლის სვეტი და მის ირგვლივ განვითარებული მოვლენები. ტრადიციულ იკონოგრაფიაში ერთგვარი „ცვლილებებია“ შეტანილი, ხის ფესვებში კვართი უფლისა არის გამოსახული. ხის ტანი, რომელიც მოკვეთილია და ჰაერში ლივლივებს, სპეტაკით მოსილ ანგელოზს უკავია, ხოლო ცენტრში ხის მალღა, მანდორლაში ოთხი ანგელოზი აღამაღლებს „ქრისტე ძველთა დღესას“. ამ ერთგვარი აზრობრივი ღერძის მიმართ მარ-

ჯვნიდან და მარცხნიდან ორი ჯგუფია ფიგურებისა მიმართული, ისინი საქართველოს ეკლესიის წმინდანები არიან.

„საქართველოს ეკლესიის დიდების“ იკონოგრაფია არის ერთგვარი მეორედ მოსვლის გამოსახულება და სქემა თითქმის ერთი და იგივეა. მით უმეტეს ახლა, ჩვენ „ძველი დღეთაჲ“ რომ გამოვსახეთ, ხაზი გაესვა მეორედ მოსვლის პასაჟს, იმიტომ რომ მაცხოვარი – ძველი დღეთაჲ და მავედრებელი ქართველი წმიდანები და კვართია აქ. წმიდა ნინო და წმიდა სიდონია ფეხზე მდგომი გამოვსახეთ, ზედა რეგისტრში და ქვემოთ კვართი, როგორც ცოცხალი სხეული, მდგომარე გამოსახულება და ცნობილია, რომ ჩვენს სამეფო ლერბზე გამოსახულია კვართი, იქ ბეთლემშიც რამდენჯერმე გავიმეორე საფლავში მწოლარე წმიდა სიდონია, მაგრამ მაინც მიმაჩნია, რომ იგი მავედრებელ მდგომარეობაში, ცოცხალი უნდა იყოს, იმიტომ, რომ ყველა მართალთა სულნი უფალთანაა. ეს საბინინის სქემა, მოტივია განმეორებული“ – მითხრა მხატვარმა.

მხატვარ ბასილ ზანდუკელს შეუძლია, გულითადად გვესაუბროს მის მიერ მოხატული ეკლესიების თითოეულ ნიუანსზე, პასაჟზე. ჩვენ, ხელოვნებათმცოდნეები, ისტორიული მხატვრობის კვლევისას ხომ მოკლებულნი ვართ ამგვარი ცნობების არსებობას და მათ ჩართვას ნაშრომებში, ჩვენ თვითონ ვცდილობთ მათში ჩაღრმავებას და შინაარსში წვდომას, სიმბოლოს გაშინაარსებას, იკონოგრაფიული პროგრამის ჩვენით გამოკვეთას. ერთი რამ კი, უთუოდ დამოუკიდებლად, ყოველგვარი ძალისხმევის გარეშე შეგვიძლია, სტილური მხარის, საშემსრულებლო ხელოვნების შესწავლა.

„თუ თვალს გავადევნებთ 1990-იან წლებში შექმნილ მოხატულობებს, შეინიშნება მცდელობა ქართული ტრადიციული მხატვრობის აღორძინებისა. საშემსრულებლო ხელოვნებაში ხაზის უპირატესი მნიშვნელობა, თხელი გრაციოზული, უხორცო ფიგურები, ანუ წამყვანია წერის ხაზობრივ-დეკორატიული მანერა; ეს რაც შეეხება ფორმას, ხოლო იკონოგრაფია, რასაკვირველია, ისევ ძველია და ზოგიერთები პირდაპირ კონკრეტული ეკლესიის მხატვრობის სცენების რეპლიკებს წარმოადგენენ“.¹

ზემოაღნიშნული ტენდენციები, რასაკვირველია, ვრცელდება XXI საუკუნის მოხატულობებშიც, იმ განსხვავებით, რომ თუ XX საუკუნეში ტრადიციული, იკონოგრაფიული სქემების გულმოდგინე,

¹ ოსეფაშვილი, XX საუკუნის 70-90-იანი წლების საეკლესიო მხატვრობის ზოგიერთი ტენდენციები, 2013, გვ. 334-337.

ზედმიწევნით გადმოწერა იყო მხატვრის მთავარი მიზანი, ახლა, უკვე, როგორც ვნახეთ, მხატვრები ცდილობენ ხელოვნებათმცოდნის დახმარებით, ანუ ისტორიული მხატვრობის გააზრების საფუძველზე, გადმოსცენ ღრმა, თეოლოგიური შინაარსით გაჯერებული სცენები. როგორც ზემოთ აღვნიშნე, ზემო ბეთლემის ეკლესია, განსხვავებით სხვა ქართული ეკლესიებისგან, მასშტაბურია, დიდი ზომისაა და მოხატულობაც საკმაოდ ვრცელია, ამიტომ სკრუპულოზური კვლევა მცირე მოხსენების ფორმატში, სამწუხაროდ, ძნელია, მე შევეცადე, მეჩვენებინა ძირითადი ასპექტები, რაც მხატვარმა დაისახა და რაც განახორციელა.

ვფიქრობ, საინტერესო იქნება მხატვრის, ასე ვთქვათ, სამხატვრო გამოცდილება. როგორც ჩემთან ინტერვიუში აღნიშნა, დაასრულა სამხატვრო აკადემიის ქანდაკების ფაკულტეტი. აკადემიაშივე ფერწერის რესტავრაციის ფაკულტეტზე იგი დაეუფლა ხატწერის საფუძვლებს. როგორც ნანა ბურჭულაძე შენიშნავს, „სტუდენტობის წლებში მონაწილეობდა საინგილოში, კახის წმიდა გიორგის ეკლესიის მოხატვაში. წლების განმავლობაში მუშაობდა რუსეთში, წმიდა სერგის ლავრის ხატწერის სკოლაში, მონაწილეობდა ოპტინის მონასტრის მთავარი ტაძრის მოხატვაში. თბილისში დაბრუნებულმა დაიწყო ზემო ბეთლემის ტაძრის მოხატვა“.¹ ასევე მოხატა ცხრა ძმა კოლაელთა ტაძარი ვაზისუბანში, სარკის წმიდა გიორგის ეკლესია ქარელის რაიონში, ამავე რაიონში სარკინეთისა და შიომღვიმელის ტაძრები.

„ეს უკანასკნელი კლდეში ნაკვეთია. 2000 წელს გამოიკვეთა, თბილისში წმიდა ბარბარეს ტაძარი საბურთალოზე, ვაჟა-ფშაველაზე, ვარკეთილში ივერიის ღმრთისმშობლის ხატის სახელობის ტაძრის საკურთხეველი მამა იაკობთან (უშიკიშვილი). სამწუხაროდ, მერე სხვა მხატვარი მოიყვანეს და ის ერთიანობა, ალბათ, დაიკარგება ტაძარში. ასეთი რამ არ არის მართებული, ტაძარში ერთი ხელწერა უნდა იყოს, მერე მოვხატე ბერი გაბრიელის ტაძარი და ახლა ვხატავ წმიდა ნინოს ეკლესიას, სადაც ახლა ვიმყოფებით“ – აღნიშნა მხატვარმა.

ჩემს ბოლო კითხვას, მხატვრობის ტექნიკაზე, ბ. მანდუკელმა მიპასუხა, რომ ხატავს კაზეინით, რომელიც ძველი ტრადიციაა და მინერალ-პიგმენტებს იყენებს. „აუცილებელია მინერალების, ოქ-

¹ თანამედროვე ქართული საეკლესიო ხელოვნება, კატალოგი, 2009, გვ.188.

რების, გლაუკონიტების გამოყენება, საკმაოდ ძვირფასია, მაგრამ ტაძრისთვის ვიყენებ“ – აღნიშნა მან.

რაც შეეხება საშემსრულებლო ხელოვნებას, მისთვის დამახასიათებელია შესრულების ხაზობრივ-დეკორატიული მანერა, ხაზი ტეხილია, დენადი, მსუბუქად შემოუყვება სხეულის ოდნავ მოცულობიან ფორმებს. ფიგურათა სახეების წერის მანერა კი ისეთია, თითქოს მათ უფრო მინიმალისტური შტრიხები ქმნიან, განსაკუთრებით ორმოც სებასტიელ მოწამეთა, მესვეტეების და სხვა კომპოზიციებში. ეს სახეები, ფორმები თითქოს აგრძელებენ იმ ისტორიულ მემკვიდრეობას, რაც ჩვენმა წინაპრებმა გვიმემკვიდრეს. ყველაფერი კანონიკურ ჩარჩოებშია მოქცეული, ტრადიციული მხატვრობისგან მხატვარი თავისუფალ წერის მანერას ვერ გამოავლენს და არცაა მხატვრის მიზანი. ჩემი აზრით, აქ გამოიკვეთა ზემოთ შენიშნული დიალოგი წარსულთან, ისტორიულ მხატვრობასთან, რადგან ამ დიალოგში ცხადდება ის ერთიანი, უწყვეტი ჯაჭვი, რასაც ჰქვია ქართული ფერწერა და იკვეთება მისი განვითარების ტენდენციები.

ზემო ბეთლემი, საკურთხევის კონქისა და აფსიდის მოხატულობა

ზემო ბეთლემის ეკლესია ღმრთისმშობლის მიძინება

ზემო ბეთლემის ეკლესიის
ხედი საკურთხევისკენ

ზემო ბეთლემის მოხატულობა,
„საქართველოს ეკლესიის დიდება“

წმიდა ნინოს ეკლესია,
„საქართველოს ეკლესიის დიდება“,
დეტალი

წმიდა ნინოს ეკლესია,
„საქართველოს ეკლესიის დიდება“

გამოყენებული ლიტერატურა:

- თანამედროვე ქართული საეკლესიო ხელოვნება, კატალოგი, რედაქტორი და ტექსტის ავტორი ნანა ბურჭულაძე, თბ., 2009.
- ლ. ოსეფაშვილი, XX საუკუნის 70-90-იანი წლების საეკლესიო მხატვრობის ზოგიერთი ტენდენციები, XX საუკუნის ხელოვნება, სახელოვნებო პროცესები 1960-2000, თბ., 2013, გვ. 334-337.
- საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, საქართველოს სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის აღდგენის აქტი. იხ.: <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/32362?publication=0> ნანახია 29.05.2021.
- თბილისის ზემო ბეთლემის მაცხოვრის შობის ტაძარი, საზოგადოებრივ-რელიგიური ინტერნეტჟურნალი „ამბიონი“ - <http://www.ambioni.ge/tbilisis-zemo-betlemis-macxovris-sobis-tazari>. ნანახია 29.05.2021.

Lali Osepashvili,
PhD in History of Arts,
Assistant-professor at Shota Rustaveli Theater and
Film Georgia State University

ABOUT MURAL PAINTING OF THE CHURCH OF UPPER BETHLEHEM

(XXI Century)

Summary

The goal of this paper is to present mural painting of the oldest church upper Bethlemi. It's painting performed in the beginning of XXI Century. The painting was created by artist Basil Zandukeli. He received his professional education at the Tbilisi Academy of Arts and painted several churches. His painting is related to Georgian artistic traditions.

As soon as we glance at the painting, the fragments of medieval Georgian mural painting instantly appear in front of us and when I mention this only the iconographic schemes I do not keep in mind. The interior of the superb church is decorated entirely with a carpet-like painting, where I have already said that traditional norms and techniques are recognizable and any kind of individual approach are not required from the artist, neither iconography nor performance. However, the artist successfully manages to present iconographic themes have been separated for centuries in a best combined way. As the artist himself mentions in a private conversation, he was absolutely free in the process of choosing iconographic program, in addition to this his consultant was Asmat Okropiridze, Doctor of Arts.

Pantocrator in the dome, "Platitera" in the altar vault and below number of prophets are represented; along the dome there are medallions, in the centre of altar lancet arch there is a right arm of the God with babies in it which means the following: "The souls of the righteous are in the God's hand".

The west arm is quite long and features the scenes of the Twelve Feast Cycle, the other walls are decorated with traditional, canonical frescoes as well. The purpose of my report is to highlight their characteristics.